

מראי מקומות - מגילה

יג.

מלומר קדיש, דאף דהאב קוראו בנו, כמבואר ברמ"א (חור"מ סוף סי' מ"ב) דיכול לקוראו בנו סתם, מ"מ הרי אין היתום מחוייב בכבודו, ולכן אינם מחוייבים להניחו לומר קדיש. וע"ע בחכמת שלמה (אבן העזר, א', א') דכ' להסתפק במי שגידל יתום בתוך ביתו, האם קיים פרו ורבו עי"ז, כיון דאי' דכל המגדל יתום בתוך ביתו הוי כאילו ילדו, האם זה כולד ממש, או אינו כולד ממש לענין פרו ורבו.

ה. אבי אבי אבי- אב בתורה, אב בחכמה, אב בנביאות וכפשוטו כוונת הגמ' דזוהי דרשה אחרת, דנאמר אבי ג' פעמים, דמשה ה' האב בג' דברים אלו. אבל המהרש"א פי' דקאי על הדרשה דלעיל, דהיינו דהי' אב בתורה, לגדור פרוצותיהן ע"י התורה, ואב בחכמה, דהי' יודע איך להתפלל להגין על ישראל בשעת הצרות, ואב בנביאות, דהיינו דהי' יודע להם הרע ומ"מ ביקש על כפרתו.

ו. יבא כלב ... וישא בת פרעה הק' המהרי"ל דיסקין (בספר אהלים על מס' מגילה כאן), איך נשא בת פרעה, הא מצרית היתה, ואסורה. וכ' דאולי מי שנתגיירה קודם מתן תורה אין איסור מצרית [עוד צידד דאולי פרעה לא הי' מצרי, וכ' דדוחק הוא].

ז. על שם הצדיקים שנקראו הדסים ביאר המהרש"א, כי האדם עץ השדה, ודומה לתמר המוציא פירות, וגם להדס שריחו טוב. ולכאז' צע"ק, הא הדס אינו מוציא פירות, ומדוע השוו את הצדיק לאילן שאין בו פירות. וכ' הבן יהוידע דמה שדומה להדס הוא משום דעיקר ישיבת הצדיקים ומשכנם בגן עדן, ששם אין הנאת אכילה ושתי' בפה, אלא הנאת הריח הטוב שבגן עדן, ששם ניזונין בריח דוקא, ולכן דומין להדס דכל הנאתו בריח דוקא.

ח. אסתר ירקרקת היתה הק' הגר"א (פי' למגילה, ב', ט"ו), הא כתיב והנערה יפת תאר וטובת מראה, ואיך אמרי' דירקרקת היתה. ותי' דבעצם היתה יפה מאד, אלא מתוך צערה נעשית ירקרקת, ואפ"ה הקב"ה משך לה חוט של חסד. אבל הבן יהוידע כ' דפי' הגמ' היינו דיפיה היה שהיתה בה נטי' לגוון ירק, וזהרורית זו עושה לה חן יתירה בעיני רואיה (כלומר, דודאי היתה יפת תואר בעצם, אלא דהי' לה נשיאות חן יתירה מחמת ההא היופי שלה היה נוטה לירקרק, ולפי"ז מיושבת קו' הגר"א. ולפי"ז, יש לעי' קצת במה דאי' לקמן (טו) דלמ"ד אסתר ירקרקת היתה, דצריכין להוציאה מהנך נשים היפות בעולם, ולפי הבן יהוידע, למה צריך להוציאה, וי"ל).

המשך בעמוד הבא

א. דמקני ב' המן

הק' המהר"ל למה עשה מרדכי כן, הי"ל לסלק עצמו משער המלך, ולא לסכן עצמו ואת כל ישראל להתגרות בהמן [גם דייק מהא דכתיב ומרדכי לא יכרע, בל' עתיד, דדוקא הלך נגד המן על דעת זה, שלא יכרע ולא ישתחוה]. וביאר ע"פ הגמ' שלומדת מהפסוק ושומרי תורה יתגרו בהם, דיכולים צדיקים להתגרות ברשעים בעוה"ז. וכ"ש דהי' מקדש את השם, ולכן הי' יכול לעשות כן [וסיים דבאמת יש לדחות כל הקו', דהא הי' צריך להיות שם משום מינוי המלך].

וע"ע בשו"ת ופסקי מהרי"ק החדשות (סי' ל"ד) דהוכיח מכאן דמה שאומר רבא בסנהדרין (סא:) דהעובד אדם כהמן מיראתו פטור, היינו פטור ומותר במקום סכנה, דהא כלל ישראל היו טוענים על מרדכי מה שלא השתחוה להמן, ואם הי' מחוייב לעשות כן ע"פ דין, א"כ מה הי' טענתם, אע"כ דמותר בכה"ג.

ב. כל דבריק א' הם ואנו יודעין לדורשן

ביאר המהרצ"ח ע"פ דברי המדרש דאי' דלא ניתנה דברי הימים אלא לדורש, והיינו דהגם דכל כתבי הקודש ניתנו לדרשה, אבל עכ"פ יש ענין של אין מקרא יוצא מידי פשוטו. אבל בדברי הימים אינו כן, אלא הדרשה היא העיקרית.

ג. שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה

פרש"י, לטבול לשום גרות. והק' הטורי אבן, למה היתה צריכה טבילה זו, הא טבילה אינו אלא למי שהוא בן נח שרוצה לکنוס לקדושת ישראל, אבל באותו זמן כולם הי' להם דין של בני נח, ולכן טבילה זו למה. ובהגה"ה שם תי' דכיון שהיו אז כבר מצוות נוספות על ז' מצוות, מה שנצטוו ע"י עמרם, כמש"כ הרמב"ם בהל' מלכים, א"כ אולי לזה היתה צריכה טבילה. ועוד הק' המהרצ"ח על דברי רש"י אלו, דהא טבילה צריך ג', ואל"כ לא מהני, וא"כ מה מהני' טבילתה.

עוד הק' הטו"א, דהא רש"י סותר דברי עצמו, דבסוטה (י"ב) כ' ג"כ הא דרחצה מגילולי בית אביה, והגמ' הביאה קרא לזה, וביאר רש"י הפסוק דביאור הראי' הוא דרוחץ ומתנקה מעונו קרוי רחיצה, וא"כ משמע דהא גופא מה שכפרה בגלולי בית אביה היתה נקראת רחיצה, ולא עשתה טבילה כלל, והניח בקו' הסתירה בדברי רש"י.

ד. שכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו

מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו

ע' שו"ת רמ"א (ק"ח) שהביא ראי' מכאן דמי שמגדל יתום בתוך ביתו יכול היתום לומר קדיש עליו. אולם כ' החתם סופר (שו"ת או"ח קס"ד) דהיכא שיש אבילים אחרים, יכולים לעכבו

מראי מקומות - מגילה

יג. (המשך)

ז. אל תקרי לבת אלא לבית

ולכאנן ק', הא כבר אמרנו דכל המגדל יתום וכו', וא"כ לימא כפשוטו, דהי' לו כבת. וכ' העין אליהו דדייקו מלשון הפסוק "לקח", דהוי לשון קידושין, מדכתיב כי יקח איש אשה.

י. שהאכילה מאכל יהודי

הק' הבן יהוידע, דאם לא הגידה את מולדתה ועמה, א"כ למה האכילה מאכל יהודי. ותי' דכיון דהי' ידוע דנתגדלה בבית מרדכי, אלא שהוא אמר שהיתה אסופית מן השוק, ולא ידע מאין באה, א"כ היה לה פתחון פה לומר דרגילה כבר במאכל יהודי, ואם תשנה למאכלים אחרים לא יהי' טוב לה. עוד כ' דאולי אמרה דמאכל יהודים טוב יותר לבריאות, כדמצינו אפי' בזמננו שיש אינם יהודים שאוכלים כשר ואומרים דטוב לבריאות.

יא. ור' יוחנן אמר זרעונים

כ' המשנה ברורה (תרצ"ה, י"ב) דזהו ג"כ מקור [מלבד מש"כ הרמ"א שם דהמקור הוא מהא דדניאל וחביריו שאכלו זרעונים] למה שנהגו לאכול מאכל זרעונים בפורים.

יב. אין אשה מתקנאה אלא בירך חבירתה

הק' הבן יהוידע, למה אמר לו כן, הלא הוא לא רצה שאסתר תגיד לו. ותי' דחשש שאחשורוש חשב שמרדכי ידע מאין באה, ולכן כיבדו לשאול עצתו, וירא שאם לא יגיד לו, יכעס אחשורוש עליו. ולכן אמר לו עצה שהיא לכאנן כנגד אסתר, כדי שיאמר אחשורוש לעצמו דודאי מרדכי אינו יודע מאין באה, דאם באמת יודע ובעבורה אינו מגיד לי, למה יאמר עצה שהיא כנגדה.